

תשובות הג"ר יקותיאל ליברמן

רעא

1234567

סימן קטז

בירך על נ"ח ונזכר שעדיין לא הבדיל

אוצר החכמה

שאלה: במוצ"ש חנוכה טעה ובירך על הדלקת נר חנוכה לפני שהבדיל על הכוס ובתפלה, האם מותר לו לומר "ברוך המבדיל בין קודש לחול" ולהדליק, או דהוי הפסק בין הברכה להדלקה.

תשובה: הרמ"א (רעא, ה) כתב: "אדם ששכח לקדש עד לאחר שברך ברכת המוציא ונזכר קודם שאכל, יקדש על הפת ואחר כך יאכל, אבל בהבדלה יאכל תחלה, דהרי אין מבדילין על הפת. ובמג"א (סקי"ב) הביא משו"ת מהר"מ בשם הריצב"א שיבדיל לפני הטעימה, ואח"כ יברך שנית המוציא. וכתב שם, דלא דמי לגביל לתורי [דהיינו שאמר ליתן מאכל לבהמתו] דא"צ לברך, דהתם אסור מדאורייתא, עיי"ש.

אוצר החכמה

וביאר המחצית השקל דבריו, דלא דמי להא דנפסק בשו"ע (קסז, ז) שאם אמר ליתן מאכל לבהמתו לא הוי הפסק, והיינו משום דהוי צרכי סעודה, דאסור לאכול קודם שיאכיל לבהמתו, דכתיב ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת. וכיון שהוא איסור דאורייתא לא הוי הפסק דחשיב כצרכי סעודה ממש, כמו להביא מלח וכדומה דלא הוי הפסק. אבל מה שאינו צרכי סעודה, אלא להסיר האיסור לא מיקרי צרכי סעודה, כי אם מה שהוא איסור תורה.

חזינן מהכא, דכל הפסק שאין לו שייכות עם המעשה, ואין העשייה צריכה להפסק זה, חשיב הדבר הפסק בין הברכה להעשייה. ולכן סבר הריצב"א דיבדיל ואח"כ יברך שנית המוציא, כי ההבדלה חשובה הפסק.

ולענין הלכה, עיין בערוך השלחן (רעא, כ) שדחה את שיטת הריצב"א ופסק דלא כוותיה, שכן פסק רבינו הרמ"א לאכול כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה. וכ"ה בכף החיים (רעא, לט) דאנן קיי"ל כהרמ"א, ושכ"כ הא"ר (סקי"ד) עיי"ש.

גם אני אודך

ועכ"פ נראה, דגם הרמ"א החולק על הריצב"א וסובר דיאכל תחילה, דאל"כ
 הוי הפסק, גם הוא ס"ל דלא דמי לגביל לתורי, ולכן אסור להבדיל. דאי דמי לגביל
 לתורי, א"כ לא הוי הפסק ויכול להבדיל ולאכול. – ועל כרחך דבזה לא פליגי
 הרמ"א והריצב"א, וגם הרמ"א סבר יסוד זה דכל הפסק שאין לו שייכות עם
 המעשה הוי הפסק, ושאיני גביל לתורי דהוי איסור דאורייתא, ולכן אינו הפסק,
 משא"כ הבדלה שהוא דרבנן. ורק פליגי, מה עדיף כעת לעשות, אם לאכול כדי
 שלא תהא הברכה לבטלה, או להבדיל קודם ואח"כ לברך שוב ולאכול.

ואם כן יש להוכיח, דבנידון דידן ג"כ ידליק ואח"כ יבדיל, כדי שלא תהא
 ברכתו לבטלה, כי להבדיל לפני ההדלקה אינו יכול משום הפסק, שהרי לא דמי
 לגביל לתורי שהוא דאורייתא, משא"כ הבדלה הוא דרבנן. – ולפי"ז נמצא, דגם
 אמירת המבדיל אינו יכול לומר קודם ההדלקה, דזה ג"כ הוי הפסק בין הברכה
 להדלקה, כיון שהבדלה מדרבנן וא"כ אין ההדלקה צריכה להפסק זה.

ואין לומר, דיסוד זה דהיכא דלא דמי לגביל לתורא הוי הפסק, נאמר רק לענין
 הבדלה על הכוס, ולא על אמירת המבדיל, ומה שלא כתב הרמ"א שיאמר המבדיל
 ויאכל, הוא משום דלאכילה לא מהני אמירת המבדיל, כמ"ש המג"א (סימן רצט
 סק"ג, הובא במשנ"ב שם סקל"ה). וא"כ בנידו"ד יאמר המבדיל וידליק. – זה אינו,
 דמ"ש הבדלה על הכוס מאמירת המבדיל לענין הפסק, דתרווייהו הבדלה הוו
 שאינו אלא מדרבנן, ולשניהם ליכא שייכות להדלקה שלאחריו, וא"כ הוי הפסק
 בין הברכה לההדלקה גם כשיאמר המבדיל גרידא, ופשוט הוא. ולכן שפיר יכול
 להדליק ואח"כ יבדיל על הכוס.

ובפרט לשיטת רבינו ירוחם שהובא בבית יוסף (סימן רצט), דדוקא העושה
 מלאכה גמורה ככותב ואורג, צריך לומר קודם המבדיל בין קודש לחול, אבל
 בהדלקת נר או הוצאה מרשות לרשות אין צריך לזה. – אלא שלמעשה נקטינן
 שאין לחלק בין המלאכות, וגם קודם הדלקת הנר צריך לומר המבדיל, כמבואר
 ברמ"א (רצט, י) דאעפ"י שהזכיר דעת רבינו ירוחם, כתב דהעיקר כסברא ראשונה,
 וכן פסק שם המג"א (סקי"ז) ובמשנ"ב (סקל"ט) עיי"ש.

תשובות הג"ר יקותיאל ליברמן

רעג

הג"ר יקותיאל ליברמן

וכ"ה במג"א (תרפא סק"א), דכשמדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם ההבדלה, אם שכח אתה חוננתנו, יאמר קודם המבדיל בין קודש לחול ואח"כ ידליק. – וגם בדעת תורה (רצט, י) ציין להתוס' (מגילה ד: ד"ה ויעבירוה) שהקשו, האיך תוקעין במוצאי יו"כ נגזור שמא יעבירונו, ואסור לעשות מלאכה עד שיבדיל. ומוכח מקושייתם, דגם מלאכת הוצאה אסורה לפני אמירת המבדיל, דאל"כ לא קשה מידי. ועיין כף החיים (רצט, נב) שהעלה ג"כ דצריך לומר המבדיל קודם עשיית כל המלאכות.

ומ"מ אף אם לא נצרף דעת רבינו ירוחם, נראה דיכול להדליק ואח"כ יבדיל, וגם לא יאמר ברוך המבדיל שלא יהא הפסק בין הברכה להדלקה, וכנ"ל.

אלא דאכתי יש לעיין בזה, דהנה בשו"ע (רצד, א) נתבאר דאם שכח הבדלה בחונן הדעת, וטעם קודם שהבדיל על הכוס, קנסינן ליה לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלה. ועיין בא"ר (הובא בביה"ל שם), דה"ה אם עשה שאר מלאכות, ג"כ חוזר ומתפלל. – וא"כ בנידון דידן אם ידליק קודם הבדלה, יצטרך לחזור ולהתפלל שמונה עשרה, והוי ברכה לבטלה יותר מאם לא ידליק כלל ויבדיל, וא"כ אפשר שעדיף להבדיל קודם, ואז יהא רק ברכה אחת לבטלה, ולא כל הי"ח ברכות דשמו"ע.

ברם הא לא קשיא, די"ל דמה שחוזר ומתפלל שמו"ע, לא מקרי ברכות לבטלה, דגם מה שהתפלל מקודם חשיב תפלה ואינם חוזרות ריקם, וכמו שהבאנו לעיל (עיין סימן יט) שלא מצינו שאחר שמו"ע ששכח להזכיר המאורע שאומר בשכמל"ו, כיון שאין זה לבטלה, עיי"ש. משא"כ באופן שמברך להדליק נר חנוכה ואינו מדליק, זה מקרי לבטלה, ולכן עדיף שידליק ויבדיל ויתפלל שמו"ע שנית, ממה שלא ידליק ויברך הברכה זו לבטלה.

ובאמת אמרו, דא"צ לחילוק זה כלל, דהנה בביה"ל (שם) מסיק, דלענין שאר מלאכות אין להחמיר לחזור ולהתפלל, וסמכינן ארמב"ם דלא ס"ל קנס זה, עיי"ש. וא"כ ה"ה כאן שלא יצטרך לחזור ולהתפלל, וא"כ לא יברך סתם ח"י ברכות לבטלה. ובפרט שלענין זה ודאי שאפשר לצרף דעת רבינו ירוחם (הנ"ל) הסובר

דלענין הדלקת נר אין צריך הבדלה כלל, ולא מיקרי מלאכה, וא"כ ודאי שלא יצטרך לחזור ולהתפלל. ולכן כדי שלא יהא ברכתו "להדליק" לבטלה, ידליק, ואח"כ יבדיל, כנלענ"ד.

ונראה עוד, דכיון שכבר הותר להדליק, ידליק את כולם ולא רק את הנר הראשון שהוא העיקר, כדי שלא יפסיק בין הנרות. ובפרט לדעת הפמ"ג (תרעא משבצ"ז סק"א) דס"ל, דאם הפסיק בדיבור לאחר הדלקת הנר הראשון ראוי לברך שנית, [ועיין שו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן סד) שחולק על דבריו]. וס"ל עוד (בסי' תרעא א"א סק"ג ומשבצ"ז סק"ה, ובסי' תרע"ב א"א סק"ג), דאפילו הנרות הללו לא יאמר רק לאחר שהדליק כולם [ודלא כהמג"א תרעו סק"ג]. - וא"כ בדידן דממילא הותר לו להדליק קודם הבדלה, למה יפסיק בין הנרות, ושפיר יסיים להדליק את כל הנרות, ואחר כך יבדיל.

סימן קיז

יכול לקרות המגילה רק פעם אחת מתי יקרא ביום או בלילה

שאלה: מי שאסור בבית האסורים ונתנו לו ברירה לשמוע קריאת המגילה רק פעם אחת, ביום או בלילה, באיזה יבחר.

תשובה: מסברא נראה פשוט שיבחר לקרות את המגילה ביום, דחיובו יותר שהוא מדברי קבלה, כמו שכתב בשערי תשובה (סימן תרפז סק"א) בשם הנובי"ק (או"ח סימן מא), דקריאת המגילה בלילה דרבנן, וביום מדברי קבלה.

אלא שיש לדון אם שייך בזה דין דאין מעבירין על המצוות, ועיין בבאר היטב (סימן צ סק"א) שערי תשובה (סימן תרנא סק"ח) ומשנ"ב (סימן צ סק"ח), בענין חבוש בבית האסורים ונתנו לו אפשרות להתפלל פעם אחת בעשרה במשך כל השנה איזה יום יבחר, האם יתפלל מיד דאין מעבירין על המצוות, או עדיף להמתין עד יו"כ ואין זה בכלל מעביר על המצוות לפי שאז יקיים המצוה בשלימות יותר,